

ԾԱՂԻԿ Կը հրատարակուի Շաբաթ օրերը և տարին 50 թիւ:

Բաժանորդագին ԿԱՆԻՍԻ՝ Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դր, Խուսիս համար 5 բուրձի, ուրիշ երկիրներու համար 10 ֆր: — Անգամանա: Բաժանորդագրութիւն եւս կ'ընդունուի:

Կաւառներէն գրամի տեղ Օսմանեան նաւակադրով՝ եւս կ'ընդունուի:

Միայն երեք թիւ տպարիկ կը զրկուի. այնուհետեւ բաժանորդագին չը վճարողը կը դադրի թիւ ընդունելէ:

Ծանուցման տողը 2 զուրուշ:

ԾԱՂԻԿ

Լ Բ Ա Գ Ի Բ

ԾԱՂԻԿի վերաբերեալ ամէն գործի համար դիմել
Առ Տիգրէն-Հրատարակիչ
ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԿԱՇԻԱՆ
Պոլիս, Պոսթէ-Գաբու, Շէիք-ուլ-Իսլամ Խան
درعليه ده بغچه قوسنده شيخ الاسلام خاند
«زاغيك» غزتهسى مديرى بالا قاشيان حوونان
S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN
Directeur du journal arménien « Dzaghik »,
Bahtché-Kapou, Chéikh-ul-Islam Han
CONSTANTINOPLE

40 Փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 Փարա

ՆՈՐ ՇԵՋԱՆ — Գ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 18

Շ Ա Բ Ա Թ

15 ՄԱՅԻՍ 1893

ԽՈՐԱԳՐԱՊԵՏ Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆՆԱՆ

ԱՍՊԱՐԷՉԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Անատոլիոյ խորերը ճամբորդած միջոցիս, ուշագրութիւն ըրած եմ գիւղացի մանկան վարած կենցաղոյն վրայ. անգործութիւնն, այդ երկիրներու մէջ, առանձնապէս սուր է միայն այն երիտասարդաց՝ որք Պոլիս կամ ուրիշ տեղքանի մը տարիներ աշխատելէ յետոյ դարձած են իրենց տունը. անդ կը մընան մինչեւ որ պատրաստ դրամն սպառի և նոր պարտքեր դոյնան, յայնժամ կ'ստիպուին վերստին ձեռք առնուլ պանդխտութեան ցուպն և օտար վայրեր երթալ շահագործելու իրենց մարմինն ու զիջել Սահայն մանուկը անգործ չէ, իր հացը շահելու չափ կ'աշխատի. եօթն տարեկանէն սկսեալ եղները կը վարէ, անասունները կ'արածէ, մանր բռններ կը կրէ, բանջարանոցները կը մաքրէ, տան ջուրը կը մատակարարէ, և այլն. գիւղական գարոյն ամառը փակ կը մնայ, այդ եղանակին՝ աշակերտը մշակ, աշխատատեղը կը դառնայ և այսպէս ծնողքն աւելի կ'օգտին իրմէ քան կ'օգնեն անոր. տարեկան հաշուելէս մէջ մանուկն աւելի պոխտեցէին կողմը կը գտնուի քան պարսիկն:

Քաղաքի մանուկն հակապատկերն է ասոր. եօթնամեայ հաղիւ կ'սկսի վարժարան յաճախել. այն տունէն կ'սկսին նաեւ ծնողաց մեծագոյն զոհողութիւնները, գարոցական թոշակ ու պետոյք, ճաշակատեղի դրամ, զանազան քմահաճոյք որք կ'աւելնան ու կ'աւելնան հետըզհետէ՝ սովորաբար մինչև քսան կամ քսաներկու տարին. անկէ յետոյ զոհողութեան պահանջումը կը շարունակէ ոստումով յառաջ երթալ, գործի գնելու է զինքը, և հասարակ արուեստներն արհամարհելի կը գտնէ. երախտյութեանն ուսուցած են իրեն թէ վաճառել, փառաւոր դրամով և ապագայ պիտի ունենայ. կը պահանջէ փաստաբան, բժիշկ, երկրաչափ, հանքաբան լինել, գրամ կ'ուզէ եւրոպա գնալու և ուսումը կատարելագործելու, կամ գոնէ բաւական գրամագլուխ մը՝ վաճառականութեան սկսելու. և տարիները

կ'անցունէ անգործութեամբ, աչքը միշտ գէպի վերերը. ճոխ ապրելու վարժութեամբ, իրեն մնացած փոքրիկ ժառանգութիւնն արդէն սպառած, դրպանք ծակ, և սպասելով որ ուրիշներն օգնեն իրեն մեծ մարդ լինելու՝ կը չափէ ու կը չափէ քաղաքաց պողոտայները, գործնական երկրաչափ, և ընդունայն կը վատնէ. երիտասարդութեան լաւագոյն օրերը՝ չկրնալով օգտակար գիրք մը գրաւել ընկերութեան մէջ, ամուսնանալ և ընտանիք մը կազմել:

Պիտի ըսէք ինձ, « մեծ մի խօսիք, դու ալ զաւակներ ունիս, դու ալ կը խորհիս թէ ի՞նչ պիտի ընես զաւակներդ, և անշուշտ պիտի ջանաս ընկերական բարձր գիրքի մէջ տեղաւորել զիրենք »:

Կը հաւատամ զձեզ թէ զաւակացս համար երբէք չեմ խորհած ասպարէզի ընտրութիւն ընել. կը կարծեմ թէ անիրաւ է մանկան, երբ զայն կը պատրաստեն այս կամ այն արուեստին. ծընողք սուրբ պարտականութիւններ ունին հանգէպ իրենց զաւակներուն. կըրնան ըստ հաճոյս գործածել իրենց գոյքը, իրենց անձն իսկ. բայց երբ կարգը զաւակներուն կուգայ, ամէն անձնասիրութիւն, ամէն փափաքներ հպատակելու են խորին իմաստասիրութեան, լորջ փորձառութեան և՛ մարդկային արժանապատուութիւնը փրկելու համար՝ խղճմանքի բարձրացուցած ձայնին. երբ ջանք կ'ընեն հարստութիւն գիլելու, որպէս զի զաւակներս գիւրակեաց ըլլան, կամ զանոնք կը պատրաստեն այնպէս՝ որ շուտով մեծ բաղդի տիրանալ երազեն, կ'ենթադրեմ աւելի իրենց թշուառութեան քան երջանկութեան պատճառ լինել:

Եթէ յաջողիմ ներշնչել իրենց՝ բովանդակ կենաց մէջ անձնուէր ըլլալ ընտանեաց և համակրօն ու համալեզու մեծ գերդաստանին, սիրել իրենց նմաններն, ուրիշի փառսովը շահ չվնասել, այլ ամէն առթիւ օգտակար ըլլալ, իրենց կեանքէն աւելի պահպանել արժանապատուութեան զգացումը՝ ինչ որ ալ լինի իրենց ընկերակաջն գիրքը, յարգել ու մեծարել զանոնք՝ որ օգտակար գործերով կը բարերարեն հանրութեան,

կարեկցիլ և շահերնուն բաժին հանել կարօտելոց, համարելութեամբ տանիլ նախատանաց՝ երբ ուրիշներ գէշ մեկներն իրենց առարկանակցս մատուցած ծառայութիւնները, երբք չար չհատուցանել չարին, չվճատիլ գոռարութեանց առջեւ՝ մանաւանդ թէ խիղախել անոնց գէմ, գործի մէջ յաջողելու համար՝ որչափ հնար է՝ վստահիլ իրենց անձին քան ուրիշի օգնութեան ակընկալել, չարհամարհել ոչ մի արուեստ՝ ոչ մի գործ՝ որ անպատիւ չ'ընեն զմարդ, եթէ յաջողիմ գիտութիւն և ուսումն ջամբել իրենց այնքան և այնպէս՝ որ մտքներին զարգանայ այլ և այլ արուեստից ու գործառնութեանց ընդունակ ըլլալու չափ, կարենայ կենաց և իցէ պայմաններուն մէջ յաջողելու պատրաստականութիւն ցոյց տալ:

Եթէ յաջողիմ վերջապէս իրենց մարմինը քաջաւորջ պահել՝ անվտանգ անցունելով արթնութեան ժամանակամիջոցն, եւ մարդանօք զօրացնելով իրենց չիղերը:

Յայնժամ, իբր հայր, բաւական կատարած կը համարիմ պարտականութիւնըս. յայնժամ կը թողում որ ըլլան փաստաբան կամ նպարավաճառ, բժիշկ կամ ներկարար, երկրաչափ կամ անասնաբու. . . Ապահով եմ թէ իրենց առ ընկերութիւնն մատուցած ծառայութեան փոխարէն՝ իրենց հացը կը ճարեն և գիշերն հանգարտ սրտով կը ննջեն. Գործը կամ գիրքը չէ որով մարդ կը լինին:

Շատերը գիտեն թերեւ թէ Սուրէնեան վարժարանը փակելէ յետոյ նըպարավաճառ եղայ, վաղեմի պաշտօնակիցներէս մին ծաղրեց զիս այս անկումիս համար, ինքն յետոյ իւր ողնայարը վարժեցուց կընէ մինչեւ զարմանալ ամենեցուն. անկումն իրեն պատահեցաւ. երանի՜ թէ կօշիկ ներկելով ճարէր ապրուստը և չ'ստորնանար այնքան: Գործը կամ գիրքը չէ որ անկում կը բերէ մարդոյն: Զաւակներուս համար ալ այսպէս կը մտածեմ:

Ի՞նչ կ'ըսէք, հայրեր, սխալ ուղղութեան մէջ եմ:

Ա. Ա. ՍՈՒՐԵՆՆԱՆ

ՄԱՆԿԱՆՑ ԽՈՐՎԻՐԱՊՆԵՐԸ

Սուրճը, սե կամ խարտեալ այն հեղուկը զոր աւելի կամ պակաս փոքր գաւաթներու մէջ կը խմենք ու կը խմցենք մեր հիւրերուն, սուրճը օգտակար է թէ՛ փառապարտ մարդուն, Այսպիսի հարցում մը եղած է և կ'ըլլայ, առանց երբէք զարմանալի թուելու և ո՛չ մէկուն, Սակայն երբ հարցընենք որ... այո՛, երբ հարցնենք որ դըպրոցը կամ ուսմունքը օգտաւ թէ՛ փառապարտ մարդուն, այսպիսի հարցում մը ո՛չ միայն զարմանք այլ և գայթակղութիւն պիտի պատճառէր, ինչպէս որ պատճառեց ալ, երբ այդ հարցումն ըրաւ ութնամեակեան դարուն ամենէն մեծ հեղինակը, Վոլֆէնշտեյն ալ մեծ՝ այո՛՝ հեղինակը, Ժան-Ժաք Ռուսօն, որ իր ժամանակակիցներէն յիմար նշկատուեցաւ, և որ՝ իր դարը յուզելէ յետոյ՝ մեր դարուն ալ կը տիրապետէ:

Իմ նպատակս այսօր Ռուսոյին այն ճշմարտագանցութիւնը քննել չէ: Մեր տոհմային շրջանակին մէջ պիտի ամփոփուիմ, մեր դպրոցներու վիճակին ի մօտոյ տեղեակ ըլլալով, մանաւանդ մեր դպրոցներուն՝ մեր կրթութեան՝ արդիւնները տեսնելով, պիտի հարցնեմ թէ՛ մեր դպրոցները օգտակար կ'ըլլան կոր կամ թէ՛ փառապարտ, թէ՛ լաւագոյն չէ՞ որ վերադառնանք մեր նախնական վիճակին, ըլլանք գիւղացի նորէն, քան թէ՛ մեր տղաքները դպրոց զրկենք, որպէս զի մարմնով տկար, մտքով՝ մոլորեալ, սրբտով... անսիրտ, հագուով՝ անհաւատ քաղաքացիներ ըլլան: Ահա՛ այս է արդիւնքը զոր դպրոցը կուտայ, կամ թէ՛ կուտայ կոր մեր մէջ: 'Այո՛, մեր դպրոցները, կամ եղակի բառով՝ կրթութիւնը փառապարտ է այն պայմաններուն մէջ ուր որ կը տրուի կոր առ մեզ:

Վնասները մանրամասնենք մի առ մի:

Ա.

Վնաս օգնիկն երեսնէն

Տղայոց մարմինը կը տկարանայ կոր մեր դպրոցներուն մէջ, գէշ շինուած, անյարմար տեղ շինուած, և ո՛չ իսկ տուն բլլալու համար շինուած շէնքեր առանց ոճի: Վեց հոգիի բնակութեան համար սահմանափակ տուն մը, ուր վաթսուներեք տղայ՝ նրապարտան մը տպանքներուն նման՝ իրարու կից իրարու վրայ կը լեցնենք, միւս կողմանէ միտքերին ալ լեցնելով ծանօթութիւններով, այսինքն բառերով՝ որոնք այդ մատաղ միտքերը բխցնելու պիտի ծառայէն քան թէ՛ զարգացնելու: Օղին գոյութեան, օղին բաղկացուցիչ տարրերը, օղին ինչպէս պակսելուն և աւելնելուն, ինչպէս կենսաբան կամ մահաբան ըլլալուն վրայ ճառեր ու յօդուածներ ու գրքեր կը գրենք, այլ շատ դպրոցներու մէջ ձմեռը — թերեւս ամառն ալ — պատուհաններն օրերով դոց կը մնան, առանց Ուսումնական Խորհուրդներն՝ որոնք ազգին ամենէն զարգացեալ մարդոցմէն կը բաղկանան(1), առանց Հոգաբարձութիւններն՝ որոնք թաղի մը գոնէ ամենէն յաւակնոտ

(1) Ներկայ Ուսումնական Խորհուրդն և առանձին գործունէութեան վրայ պիտի խօսիմ յօդուածոյս շարունակութեանը մէջ:

Ե. Տ.

երկրասարգներէն կը կազմուին, առանց Տնօրէններն՝ որոնք Հոգաբարձուաց իրարու հակառակ հրահանգներուն մէջտեղ կը շուարին, առանց բոլոր այս մարմինք կամ անձինք յիշելու թէ... օրագիրներն օղին գոյութեան ու կազմութեան ու օգտակարութեան վրայ գլուխ ուղեցնելու չափ յօդուածներ հրատարակած են ու կը հրատարակեն, և որոնք թեւադրած պատուէրներն ամենէն առաջ, ամենէն աւելի մեր դպրոցներուն մէջ պահելու պատճառ կար, որովհետեւ հազիւ վեց հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքի մը համար գէշ շինուած ու գէշ տեղ շինուած չենք մը մէջ իսպիճ ըրած ենք վաթսուներեք տղաքներ — կատակերգութեան ինչ նիւթեր մեր Հայ ընկերութեան մէջ, մեր Հայ դպրոցներուն մէջ, հակառակութեանց ամենէն տարօրինակը ներկայացընելով ամենէն սղբերգական՝ միանգամայն և ամենէն կատակերգական ժողովուրդն է մեր Հայ ժողովուրդը, կատակերգութեան ինչ նիւթեր մեր դպրոցներուն մէջ: Մեղուն ծագընելով, Միւսնախն քարոզելով, Մաւիս օրութեթով՝ մանաւանդ այս տղերք գրողին ձեռքով՝ կրթական խնդիրն իր զանազան երեսնոյթներուն տակ քննելով ուսումնասիրելով, և Սուրենեան իր վարժարանին մէջ մանկավարժական բանաւոր կրթութեան մը սկզբնաւորութիւնն ընելով, կախը բացինք վերջապէս մեր դպրոցներուն մէջ՝ Կատարական դպրոցական (scolastique) կրթութեան դէմ, դրական գիտութիւնը մուտ գտաւ մեր վարժարանաց մէջ: Այո՛, մեր տղայք գիտեն հիմայ (թէ՛ և հարցունեն նէ՛ չեն կրնար պատասխանել, չնորհիւ շատ բան սորվեցնելու ու գէշ սորվեցնելու գրութեան որուն մեր բոլոր դպրոցներուն մէջ առհասարակ կը հետեւինք), մեր տղայք գիտեն հիմայ թէ՛ օգը ինչ է, ինչ տարբեր է կը բաղկանայ, ինչպէս կենդանարար կամ փառապարտ կ'ըլլայ, ինչքան օղի պէտք ունի դպրոցին մէջ ամէն մէկ տղայ (1), գիտեն՝ այո՛՝ մեր տղաք տախկայ: Սակայն... օգը ո՛ւր կայ, ո՛ւր կայ մաքուր օգ որ ծըծեն՝ որպէս զի օղին կամ ուրիշ նիւթերու վրայ իրենց տրուած ծանօթութիւններն իւրացնեն, և գիտածնուն վրայ իրենց հարցում մը եղած տուն իրենք ալ համար հարցական նշանի մը ձեւը չառնեն: Երբ դպրատան մեր տղայոց հարցունենք թէ՛ օգը ինչ է, լոյսը ինչ է, կեանքը ինչ է, գեղնած և կռնակին կուզ ելած ու հիմակուրէն կարճատեւ, մեր դպրատան տղայք ալ երեսոյթը չունին հարցնելու մեզի թէ... «Ո՛ւր է մեր դպրոցին մէջ օգը, որուն գոյութիւնն ու յատկութիւններն (երկու սիկաւո ձեւերով և իրենց անգանձելի ամսականներուն վրայ մտածելով) մեզի սորվեցուցին մեր վճատած դաստիարակներն, ո՛ւր է լոյսը, որուն աղբեցութեանը վրայ մեր պատուական Տնօրէնն օր մը մեզ երկարօրէն ճառեց ուսումնասիրահին մէջ — որ արեւն իր գագաթնակէտն հասած տուն անգամ աւելի մութ է քան

(1) Աւելորդ է ըսել թէ սոյն կրկնութիւններս նպատակաւոր են: Կրակի ժամանակ ինչպէս «Ջուր, Ջուր, Ջուր» կը պոռան, եւ ալ տղայոց կեանքն իսկ ըլլալով օգը կ'աղաղակեմ «Օգ, օգ, օգ»: Միւսապոյին աղաղակն ալ այս եղաւ մահուան վայրկեանին:

Ե. Տ.

Ռօպերդ Գօլէճն՝ արեւուն իր սուղակէտն իջած ժամանակ. կեանքը՝ կ'ըսէք՝ կեանքը ֆիզիկական թէ՛՝ մտաւորական ինչպէս՝ կրնայ իր իսկական նշանակութեամբ գոյ ըլլալ առանց իր գոյութեան էական պայմաններուն, առանց օղին ու լոյսոյն, այն նեղ, անօգ, անլոյս, անսպասելի, անտեսարան, անոճ անպիտան շէնքերուն՝ որոնք մէջ անցնելու կը դաւապարհէ մեր կենաց ամենէն, գեղեցիկ շրջանն՝ այն շէնքերուն մէջ կեանքն ինչպէս կրնայ փթթիլ ու զարգանալ: Մեր վարժարանաց աշակերտք այս հարցումն ընելու երեսոյթ՝ չունին մեզ, այս յանդիմանութիւնն, այո՛, այս անհիշքը՝ պիտի ըսէի:

Ե. Տ. ՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ

Մայիսի մէջ գարունն հազիւ սկսանք վայելել. դաւալեցիկ գարուն, ամառուն տաքին և ձմեռուն սառին հետ խառնուած: որ կ'ստիպէ զմեզ առաւօտները յունուարի զգեստ հագնիլ, և կէս օրին քրտինք թափել: Բանաստեղծները կը ընուն սակայն բնութեան պակասը, անոնք եղանակն իր ժամանակին կը բերեն մեզ՝ իրենց գրուածոց մէջ նորոնձիւզ ոտերով և հովանուտ տերեւներով կը զարգարեն ծառերն որոց հովանւոյն ներքեւ կ'երթան նրստիլ երկրասարգը՝ իւր սոխակաց հեշտալի և սրտայոյզ երգերուն, երկներանգ ծաղիկներով կը ընուն մարգերն ու պարտէզներն ուր կ'ոյսը՝ վարդի նման անթիւ ու չիկնոտ՝ կը ճեմէ հեղիկ, իւր գարշապարաց ներքեւ հազիւ ճնշելով գալար խտր. բանաստեղծներն այսպէս կ'ընծայեն մեզ նրկարչական գարունը, փոխանակ իրական գարունի, և բազմաթիւ, գրեթէ վաշտ մը կազմելու չափ, կը դիմեն մեր գրասենեակը՝ իրենց ստանաւորներուն հրատարակութիւնն ինքրեւ:

Եւ համոզմանց ընդդիմադրութիւնն ի հանգիս կուգայ ամէն անգամ որ ստանաւոր բանաստեղծութիւն մը կը կարդամ: 17 տարի առաջ իմ հիմնած վարժարանիս դասաւանդին յաճախող աշակերտներուն խոսքը արդիւր չի բանաստեղծութեան ձգտիլ, ստանաւորներ գրել. ոչ թէ՛ վասն զի չէի սիրեր գեղեցիկ դպրութեանց այս ճիւղը, այլ վասն զի բանաստեղծութեան մեծ արժանիք կ'ընծայէի, և կ'ընծայեմ հիմայ ալ: Բանաստեղծն հանձար պարտի ունենալ, և չէի հաւատար, ցարդ եւս չեմ հաւատար, որ այդ հանձարն առատապէս շնորհուած ըլլայ մարդոց, պատանի հասակին բնական բանաստեղծութիւնը չբաւեր զմարդ այդ բարձրութեան հասնելու, բազում միլիոններէ բաղկացած ազգ մ'երանելի է՝ երբ երկու, առ սուսուկն երեք բանաստեղծ ունենայ, և աւելին քան զայն ի չարէն է, կ'ըսեմ. ուստի ոչ միայն անխնայ կը մերժեմ ինձ ներկայացուած ստանաւորներու հրատարակութիւնը, այլ եւ խորհուրդ կուտամ բանաստեղծ չլինել:

Բայց կը սիրեմ յաճախ կարդալ Եւտերպէն, այս գրողիտուհին բանաստեղծելու տաղանդն ունի լիապէս, իր արտադրած

կատրոններուն մէջ հանձարի միայլը կը նշմարեմ երբեմն, և չեմ վարանիր Ալֆրէտ տը Միւսէի, Անտրէ Շէնիէի և Լամարթինի ընտիր քերթումածոց հետ բաղդատութեան դնել այս Հայ ազգական քանի մը երկերը. իւր այս շարթում հրատարակած «Նուագը Եւտերպեայ» գործն իրայտ կը բերէ տոհմային դպրութեան մէջ գեղեցիկ ու պանծալի երեւոյթ մը: Հազիւ տասն և ութամեայ, Եւտերպէ կուգայ՝ դափնի պատկով՝ Հայ լեզուի գերագոյն արժէքն ի վեր հանել տաղաչափութեան արուեստին մէջ:

* *

Բայց ահա նախկին աշակերտուհիներէս մին մէջ տեղ կ'ենէ յանկարծ իւր գրչով, այլ ոչ իւր բանաստեղծ: Միթէ մուշէն խաղող կը քաղէն. Արուսեակո՛ւ դիտող, քննող, հետազոտող, բողբոջող հոգի մ'է. մոխանակ ըսելու թէ թագուհիները կը ճուռողեն և առուակն հանդարտօրէն կը սահի, կը գրէ թէ Հայ ազգիկներու դարապէրջիկ մէկ նորածնութեան դէմ ազդու միջոցներ ձեռք առնելու է. և ի՞նչ նորածնութիւն. խընդիրը գլխարկի կամ շրջագետի կամ կողի նորածնութիւն չէ. սակի և արեան ազնուականութիւնն երրորդութիւն մը լինելու կը ձգտի. գոյնի ազնուականութիւն մ'ի հանդէս կուգայ. կարգացէք իւր նամակը Ծաղկի այս թերթին մէջ, և իրաւունք պիտի տայք իր յաւանքն ու զայրութիւն. մեր նոր գրագէտներուն անսպառ նիւթ կը մատակարարէ այդ գոյնը՝ երբ ուզեն գեղեցիկ սեւին ակաւումնութեան գրուածութիւնը շարունակել. կինը, ընդհանրապէս գովեստի սիրահար, նոր գրականութեան խնկարկութիւնը վայելելու համար, անոր չպարը կ'ընդունի. ազնուական ըլլալը ցուցնելու համար գունատ երեւալ կ'ուզէ, և եթէ գիշերներ անքուն անցունելով կամ առողջութեանը բնաւ խնամ չտանելով անկարող կ'ըլլայ երեսին կարմիրն անհետացնել, նորեւեկ ներկ մը կը քսէ՝ մահու դաւուրով գեղեցիկանալու և ազնուական ձեւանալու համար...

Երբ մահու դաւուրը գրականութենէն կ'անցնի տեղաւորիլ դէմքերու վրայ, պէ՛տք է մորձուինք մեր ընկերութեան բարոյական ու ֆիզիքական քայքայուն վիճակին հաւատարմ, բարեգաղղարար՝ երբ Հայ ժողովուրդը կազմող զանազան դասակարգերու ներքինը քննել ձեռնարկենք, շուտ կը համարենք թէ մեր կենսական գործութիւնը դեռ եւս չէ կրած իրեն ուղղեալ ամենօրեայ հարուածներու ազդեցութիւնը. դեռ եւս առողջ է մեր արիւնը, և ազնուագոյն ձգտումներու ընդունակ է մեր հանրային բարքը. այն ընդհանուր համակրութիւնը որ ցուցնուցաւ ժողովրդեան կողմանէ Ծաղիկի ուղղութեան նկատմամբ, յայտնի ապացոյց մ'է թէ մեր մէջ բարին ու պարկեշտը սիրելու արամագրութիւնը չէ տըկարացած: Երկու օր յառաջ, անձ մը գոհուածութեամբ կը յայտնէր, թէ կարգաւով Եղիա էֆ. Տէմիրճիպաշեանի վերջին յօդուածը, հետաքրքիր եղած է Ծաղիկի պարունակութեանը վերահասու լինել և ուրախ է այդպիսի թերթի մը հրատարակութենէն. իւր իրաւացի դժգոհութիւնը՝ մեր ընդհանուր լրագրութեան մասին, իւր առողջ տեսութիւնները՝ լրագրութեան պաշտաման նը-

կատմամբ, յարգանք ու համակրանք ազդեցին յիս և հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրի իրեն. իւր ընտանեաց պատիւն անարատ և բարձր պահելու համար անպատկառ հրատարակութիւններու առջեւ իւր տան դուռը դոց պահելու ստիպուած լինելէն ինքն ալ մեծ ցաւ կ'զգար: Եւ այս անձը նիւթապէս հարստ ալ էր ու ուսեալ այնչափ՝ որչափ չեն գուցէ խել մը նորաբոյս դաշնակից գրագէտներ, որք սեղգակի, անխոտոր, անսայթաք կը գլխեն նպատակի մը, կ'ուզեն գրականութիւնն իրենց մենաշնորհն ընել՝ հաւատացնելով ժողովրդեան թէ ուրիշ գրողները կազմաթափառ կրնան ըլլալ միայն. դաշնակից գրագէտներ որ առաջին յօդուածով մը կը միանան իրենց եւագլետութեան հակառակորդներն հալածել՝ կը ճեղքուի, անուանարկելով, ծաղրելով ու քննադատելով զանոնք և վերջին յօդուածով ալ կ'ուխտեն ամէն առթիւ ու ամէն ձեւի ներքեւ գտնել մէկըմէկ և միայն մէկըմէկ:

* *

Շարթումն մէջ ունեցած տպաւորութեանց վախճան չեմ՝ կրնար տալ՝ առանց ի նկատի առնելու ձերիսէի-Շարգիլի չորեքշաբթի առուր թուով իմ մասիս հրատարակեալ անստորագիր յօդուածը: Հոն կը քննադատուի թէ Հայ լրագրք՝ Ամուսնական Սրէնի Յոյն Եկեղեցւոյ անուն գործոյն մէջ՝ իմ մասնակցութեան արժանաւոր գովեստ տուած չլինելուն համար զայրացեր ու մնացեալ հատորները գրելէ հրաժարեր եմ: Եթէ սիրահար լինէի գովեստից, ու է արդէն չկար ինձ՝ գրքին ճակատն անուս դրոշմել. այդ գործոյն վրայ ընդհանուր ակնարկ մը բաւ է համոզելու որ երկասիրող լինելու յաւատկութիւնը չեմ՝ ունեցած անդ. և յառաջաբանին ներքեւ անգամ Տիմիթրիոս էֆէնտիի ստորագրութիւնը դրած էի ի սկզբան՝ երբ մի քանի նշանաւոր անձնաւորութիւնք ծանր դիտողութիւններ ըրին ինձ և ստիպեցին անուս նշանակել. համակերպեցայ իրենց. Հայ մը իրաւունք չունի գովեստ պահանջելու իւր ազգակիցներէն՝ երբ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ անոնց. չէ՞ որ պարտքը կատարած կը համարուի. չէ՞ որ ամէն ատեն ես իսկ կը քարոզեմ զայս, բայց երբ կը տեսնեմ որ հրապարակագիր մը, յարգելի թերթի մը խմբագրութիւնը, մանրամասն զիտնալով Հայ անհատի մը աշխատութիւնն այդ գրական գործոյն մէջ, անոր պարունակութիւնը կը ցուցնէ իւր Յոյնէն թարգմանուած կամ գրուած, և այսու վաղեմի հակառակութեան կամ ատելութեան կը զոհուի ազգային արժանապատուութիւնը, կը վշտանամ անհունապէս:

Ա. Ա. ՍՈՒԿԵՆԵԱՆ

ԳԵՂՋՈՒԿԻՆ ԲԱԺԻՆԸ

Եթէ մեր մամուլը տարին տասներկու ամիս մայրաքաղաքներու կեանքով, նշանաւոր անձնաւորութեանց նիստ ու կացով, փառաւոր երեկոյթներու նկարագրութիւնով գրաւելու պարտաւորուած է, թո՛ղ հաճի գէթ օր մը շնորհ իր ընդհանուր կանոնէն և երկու տող ալ գեղջուկներուն և անոնց կեանքին նուիրել, կեանք մը զոր տ-

մենքնիս ալ կ'երեւակայենք մայրաքաղաքներու մէջ նստած և բանաստեղծելու պատրաստուած ատեննիս. սակայն անկից դուրս և ոչ մէկերնուս մտքէն կ'անցնի ուսումնասիրութիւն մը կատարել այդ Նահապետական կեանքին վրայ. շատ շատ անձնական յիշատակ մը կամ ճանապարհորդութեան նկարագրութիւն մը գրած ատեննիս կը հաճինք անցողակի երկու խօսք ընել և ահա՛ լմնցաւ: Իրաւ է որ մայրաքաղաքի երիտասարդաց համար եթէ ոչ անկարելի, գէթ խիստ դժուար է ժամանակ և միջոց գտնել գեղջկական կեանք ուսումնասիրելու և անոր վրայ գրութիւններ յօրինելու, սակայն ի՞նչ ըսել այն գաւառացի պարոն գըրողներուն, որ քթերնուն սակ եղած անսպառ նիւթերը կը թողուն, և՛ կամ եւրոպական վէպերուն շուրջը կը գեղերին և կամ թէ ոտանաւոր հեղինակելու պատակովը կը սոջորին, որպէս թէ թարգմանութիւն կամ ոտանաւոր ըլլար իրենցմէ սպասուածը:

Կարժէ կարծեմ որ հետաքրքրութիւնք ու փնտռենք թէ մեր նախահայրերն և կամ զանոնք պատկերացնող անտաշ գեղջուկներն իրենց անմէակ մտքովը, բնածին դատողութեամբն ի՞նչպէս կը խորհին, ի՞նչպէս կը դատեն, երկիւղը կամ ուրախութիւնը, նախանձը և կամ քննադատութիւնն ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընեն իրենց վրայ, մայրերն ի՞նչ կ'զգան իրենց զաւակաց համար և եղբայրներն ի՞նչպէս կը հակեն իրենց քոյրերուն վրայ:

Կովկասեան մամուլը մեզմէ աւելի տեղ տուած է գեղջկական ճիւղին և թերթերու մէջ մերթ ընդ մերթ կը տեսնուին այնպիսի բնական սճով գեղջկական լեզուով գրուած վէպեր, պատկերներ, որոնք հիացում կ'ազդեն ընթերցողին, այնու մանաւանդ որ բոլորովին նոր աշխարհ մը կը պարզեն այդ կեանքերէն հեռու ապրողներու առջեւ: Նոր-Իւրի մէջ Պ. Տմբալի խաչանի գաւառական լեզուով գրած թերթօնները ձեռքէ ձեռք կը պտըտին. և Պ. Տէմբէ Սկոնը բաւական հետաքրքրաշարժ գրութիւններ կարդացուցած է մեզ իր գեղջուկի լեզուով: Այս պարոններ լեզուի ճիւղը կը մշակեն, իսկ կան ուրիշներ ալ, որոնք ոչ այնչափ լեզուն, որչափ շինական կեանքը կը պատկերացնեն իրենց վառ գրչաւ, անդ տեղ թող տալով որ գիւղացիք իրենք իսկ իրենց լեզուաւ ու սճերով արտայայտեն իրենց ներքին զգացումն:

Մուսիկի գանգաք — զոր 4 տարի առաջ կարգացած եմ՝ Նոր-Իւրի մէջ — երբէք մտքէս չէ ելած, և դեռ այս վայրկենիս կարծես առջեւս կայնած՝ ինչո՞ք Մուսիկը կը գանգատի իրեն եղած զրկանքներուն համար: Նոր-Իւրի վերջին թիւերը երկու գեղջկական վիպակ եւս կը պարունակեն. մին Փէրեալ և միւսը գիւղական ամբոխը, հեղինակութիւն Պ. Յ. Ճուզըրեանցի, որք երկու գլուխ գործոցներ կրնան համարուիլ իրենց տեսակին մէջ, երբ այնչափ բնական գոյներով կը պատկերացնեն գեղջուկներու հոգեկան վիճակն ու ընկերական բարքերը: Առաջինը, Փէրեալ, կը պարզէ վիճակն գեղջկական ուսուցչի մը որ կը յանգչի մամուլի միջոցաւ բողոք բառնալ Բեհային անկարողութեան, գիւղին անմաքրութեան և առողջապահական պաշտօնէից գիւղացւոց նըկատմամբ բռնած անհոգ վիճակին վրայ:

Պէտք է տեսնել այդ լրագրական բողոքին՝ գիւղին մէջ յարուցած իրարանցումը, քէն-եային և գեղջկական բժշկին՝ վարժապետէն վրէժ լուծելու համար ի գործ դրած էնթ-րիքը, գեղացւոց դատաստանը թէ՛ լրագրի և թէ՛ յուզուող խնդրի մասին, դէպքեր որոնք անշուշտ այլ եւ այլ ձեւերու տակ ամէն օր տեղի կ'ունենան մեր գիւղացւոց շուրջ ևս, բայց ո՞վ է որ հետաքրքրուի գիւղացւոց կեանքովը, մանաւանդ ո՞վ է որ կարգայ այդպիսի գրուածներ, երբ ասդին չողջողուն կեանքը, վաւառոտի նկարագիրն ու բիւպիւ-ֆօնի վէպը կայ:

Ի հարկէ պիտի անհետանայ աննպատակ գրականութիւնը և բարեշրջման օրինօք այս սին նկարագրութեաց պիտի յաջորդէ անշուշտ լուրջ, նպատակաւոր և բեղուն գրականութիւն մը որ մերն ըլլայ. ի հարկէ պիտի գայ օր մը որ մեր սեփական գիտով խորհինք ու գրչով գրենք: Սակայն այդ բարեշրջումը տեսնելու համար պէտք է որ մենք ալ սկսինք ընդգրկել քիչ մը այդ տոհմային գրականութիւնը, որուն առաջ-նութիւն տուած է արգէն ժամանակէ մը ի վեր կովկասեան մամուլը ողջամիտ մասը, քա-ջալերելով ինքնուրոյն գրողները, որք բա-րերալիքարար բառական ստուար թիւ մը կը կազմեն, ինչպէս Պ. Գէորգ Չուբար, Մու-րացան, Յ. Ճուղարեանց, Ա. Ագապեանց և այլք:

Ծաղիկի անձուկ սահմանը չը ներքեր ման-րամասնել Փէրեալ և գիւղական ամբոխ վիպակներն, որք գուցէ շատ օգտակար ըլ-լային մեր գաւառացի գրողներուն, իրրեւ առաջնորդ ծառայելու իրենց գրելիք ապա-գայ գեղջկական վէպերուն, ինչ որ ամե-նայն իրաւամբ կ'սպասենք ձեռնհասներէն ու շինական կեանքի հետ մօտէն շփում ու-նեցողներէն:

Կը յուսամ որ գեղջկական կեանքի ծա-նօթներն ուշադրութիւն կը դարձնեն մեր այս տղերքուն և կը հաճին կարճ, հմտալից և բնական լեզուաւ գրուած վիպակներ կար-գացնել մեզ, որպէս զի մենք ալ հասկնանք թէ մեր գիւղացիներն ալ կեանք ունի՞ն, և ի՞նչ տեսակ կեանք: Այսպիսի գրուածներ՝ գիւղացւոց ալ հետաքրքրութիւնը կը շար-ժեն և կը կարծեմ թէ երբ տեսնեն որ ի-րենց կեանքով զբաղող կայ, իրենք ալ կը ջանան աւելի լաւ կեանք մ'ունենալ և քա-ղաքացւոց քննադատութեան առիթ չը տալ, և որ աւելին է՝ շատեր կը վարժուին ընթերցանութեան, որ բոլորովին նորու-թիւն մ'է մեր գեղջկաներուն համար:

ՍԻՄԱՔ

Ազնուաւոր Եղիա Է. Տէմիրճիպաշեան.

Մեծանուն բարեկամ,

Ձեր պատուական նամակն ընթեւելով՝ աչացս առջեւ ունեցայ Հայկական կրթա-րանն իւր փառաւոր անցելոյն մէջ, յորում աշխարհ կարեւոր բաժին ունեցած էք: Ձեր արդիւնալից դատախօսութեամբ, երկար ժամանակ, Բաղադական Տնտեսութեան և Փիլիսոփայութեան կրկին ուսմանց մասնա-ւորապէս: Ձեր համակրութիւնն իմ կրթա-կան հաստատութեան վրայ, զգացած եմ վաղուց, դադարած չէ՛ երբեք. յաճախ Ձեր

բնածին ազնուութեամբ քաջալեր հանդի-սացած էք ինձ ի յառաջադիմութիւն կրթա-րանին, և չէք եղած « Լուսագոյն աւուրց » բարեկամներէն: Դուք, բազմապատկաւ անձնաւորութիւն տոհմային դպրութեան և ուսուցչական ասպարիզի մէջ, և մանաւանդ իբրեւ ճշմարիտ ստատր ազգային դատախ-րակութեան, շատ աւելի հաշտեցիք ան-նախանձ՝ թէ Հայկական կրթարան ունի իւր կարեւոր տեղին ի շարս կրթական հաս-տատութեանց, մինչ այլք պատմութենէն իսկ վտարել ջանացին յիշատակն այն վար-ժարանին՝ որ այսօրեայ ուսեալ և կրթեալ ե-րիտասարդութեան մէջ առաւել քան վաթ-սուն անհամներ կը հաշուէ, արդիւնք՝ զոր մինչեւ 1889 թուականն դեռ ո՛չ մի ազգա-յին հաստատութիւն բերած էր ի մէջ, որ-պէս յայտ է կրթական արձանագրութիւն-ներէն: Արդ իսկ զգալով կարեւորութիւնն Հայկական կրթարանին, զոր անընդհատ վարած եմ տաններք տարի, կը յանձնարա-րէք ինձ վերստին հաստատել զայն ի նպատա ազգային դատախարակութեան:

Հա՞րկ է ըսել թէ ջերմագին բաղձանքս է այդ, և աշխատ աւելի՝ որքան դաւն դիպած էր ինձ ակամայ դատաւարութիւնս: Գործ արդարեւ ծանր. բայց Ձեզ նման բա-րեկամաց խրախոյսն, որպէս և վատահու-թիւնն զոր ունիմ կրթարանին սանուց ա-ջակցութեան վրայ, կը մղեն զիս միւսան-գամ ձեռն ի գործ արկանել, վերահաստա-տել կրթարանն լաւագոյն հիմանց վրայ, ա-մենայնիւ համապատասխան ժամանակիս ոգւոյն և երկրին պիտոյից: Եթէ ոչ յառա-ջիկայ դպրոցական տարւոյ սկիզբն, գէթ յաջորդ տարի, յուսամ, իրագործեալ տես-նեն բարեկամք Հայկական կրթարանի վե-րաբացումն:

Սիրալիր ողջունել

Ձեր երախտաւարտ բարեկամ

Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

12 մայիս 1893

Երթաքէ օյ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՆՈՐԱՁԵԻՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ամէն եղանակի մէջ Եւրոպայէն մեզ կը հասնին նորանոր ձեւեր հապտատի, այնպէս ալ վերջերս՝ երեւի՝ դիմաց գոյնի նորաձեւութիւն մ'ալ հասած է, որով յա-վըտակաւ կ'երևին մեր աղջիկներէն՝ մեծ մաս մը: Ասանցմէ մանց հետ ունեցած վի-ճաբանութիւնս է որ դրդած է զիս գը-րել այս տղերք: Այդ գոյն, զոր արդի նոր բանաստեղծք ոմանք կը կոչեն բանաստեղ-ծական դալուկ, սարսուռ կ'աղբէ ինձ, երբ կը խորհիմ թէ դա ևս առ տակաւ իւր տե-ղը պիտի գրաւէ գեղեցիկ սեւի թեթիւս-միտ և միասակար սովորութեանց մօտ: Այո՛, կը ճանշնամ կարմրայտ աղջիկներ ո-րոնք ֆօքսէին ծայր աստիճան սեղմելէ զատ, մինչեւ իսկ ստամբանին ալ պարագ մնալու կը դատապարտեն՝ բաղձացեալ դալուկին տիրանալու համար, մոռնալով բոլորովին թէ՛ այս կերպով անհետ կ'ընեն երջանկու-թեանց մայրը՝ քաջաւարջութիւնը, և փա-խարէն՝ իրենք զիրենք կ'ենթարկեն անբու-ժելի կամ գէթ գոնարարութեան տառա-պանաց: Այդ աղջկունք այնպէս հաւատա-ցած են ու կ'ուզեն հաւատացնել, ինչ որ

աւելի զարմանալի է, թէ դիմաց բնական գեղեցկութիւնը նշան է որտի ազնուութեան ու փափկութեան և թէ այդ գոյն աւելի յանկուցիչ ու հաճոյ կը կացուցանէ զմարդ: Վայրկեան մը ընդունիմ թէ այդպէս է, զի՝ ճշմարիտն ըսելով՝ մարդակազմութենէ բը-նաւ չեմ հասկնար, բայց այն տեսն ինչի՞նք չան պէտք է համարել այն զանազան միջոց-ներով ստացուած դալուկիւնն որուն պատճառած սոսկալի աղէտներն մարդուս իրօք ազնիւ սիրտը բոլորովին կը վատթա-րացնեն, զի փորձով տեսնուած է որ շատ աղելու անձինք՝ երբ հիւանդանան՝ անտա-նելի էակներ կը դառնան:

Մեր երիտասարդներէն շատեր ալ՝ նոյն սխալ դադափարներով՝ կ'ուզեն իրենց ընտ-րած աղջիկն իւր գոյնէն դատել. դաւառա-ցի երիտասարդք գէթ առ այժմ՝ զերծ են մտաց այդ հիւանդութենէն, զի նոքա՝ առ հասարակ մարդակազմութեան ուսման ան-գիտակ (յարգելով բացառութիւններն, զի չեմ ուզեր վիրաւորել անոնց բաւիզիկներն ալ), գերազանց կը դատեն կարմրայտ աղ-ջիկները, քաջաւարջ համարելով զանոնք: Ամէն պարագայի մէջ, սիրտուռն քորք իմ, պէտք է զիմաք որ արեան նուազումը՝ առանց որոյ չէ կարելի դալկանալ՝ աղետալի անկարգութիւններ յառաջ կը բերէ և մին-չեւ իսկ մահ կը պատճառէ: Արեան նուա-զումն, ըստ բժշկաց, կրնայ՝ վերոյիշեալ ինքեակամ պատճառներէ զատ՝ ուրիշ շատ մը պատճառներէ ալ յառաջ գալ, ինչպէս՝ օրինակի մը համար՝ առողջ օդի պակասու-թիւն, չափազանց մարմնաւոր ու մտաւոր աշխատութիւնք, մարմնայ տրագ աճումն, ևն. ևն. ևն. այլ սոյն պատճառներէ յա-ռաջ եկած անարկունութիւնն դարմանել շատ աւելի դիւրին է քան երբ ստացուած է այն՝ արուեստական միջոցներով: Ուստի, Սիրելի քորք իմ, մէկդի թողով այդ օրինակ զազիր նախապաշարութիւններ, որոց դէմ ամէն ողջամիտ անձ ողի ի բռն պէտք է մաքա-ռի, ջանացէք աւելի ձեր գործքով երեւիլ քան մոթի որ և է գոյնով, որուն ո՛չ կար-միրը և ո՛չ գեղինը չեն կարող ազնուու-թեան կամ անազնուութեան նշան ըլլալ, և եթէ կը ներքէ, պիտի ըսեմ թէ աւելի կատկածելի է դալկապէմ անձ մը քան չի-կադէմ, զի շատ անգամ դալկութիւնն կա՛մ հիւանդութեան և կա՛մ խղճահարութեան նշան ըլլալ կը կարծուի. բայց եթէ կ'ուզէք պնդել որ դալկութիւնն ազնուութեան նը-շան է, պիտի արժանանաք չարագործներու ծափահարութեանց որոնք առ հասարակ մաղձային հիւանդութենէ բռնուածի նման սաթի գոյն կ'ունենան: Այսպէս, աղ-նիւ օրիորդք, փոխանակ ձեր մարմինը սեղ-մելու ու ստամբանիդ պարագ թողելու, ջանացէք ըստ պատշաճի մարմիննիդ աղատ թողուլ և ստամբանիդ յաղեցնել ի հար-կին, որով միշտ քաջաւարջ մնալով՝ կարե-նաք որ և է միջոցաւ ձեր նմանեաց օգտա-կար ըլլալ, յորում միայն կը կայանայ իս-կական ազնուութիւնն:

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

8 Մայիս 1893

ՆՈՒԱԳԻ ԵԻՏԵՐՊԵԱՅ. — Զարթոճ. — Գին 5 դրուչ, Կեղրոնատեղին է Պաղատա-լեան դրատունը:

ՔԱՂՁԱՆՔ ՄՈՒ

ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆ

Հո՛ւն, վե՛րն, նաւա՛նն, երկնից տփոյն կապու-
 ցին մէջ,
 Ա՛ն, ասնկանո՛ւ մառիւլ քաղաւիւլ եւ ցաւ-
 կայի.
 Եւ ցանկայի ու երեւէս այդ քաղանցիկ՝
 ձեռնակ, գոլբոյզ ուրե՛տակայ մի խումբ
 իջնէր,

Արց շուան քեւերուն շուրջ բոլորէիս
 Ծիրեր սեւ մաւր, եւ ծաղիկներ ասուաբոյր,
 Ծաղիկներէս՝ ուր դրախտիս մէջ կը գրքբնի,
 Զարդաւելիս շուրջ իրասս նրբեցակայ.
 Եւ բուրբիս այդ ծաղիկներ աստաղակայ
 Իսկ այնպիսի՝ յորում կը գգայ նագիր քա-
 լսիմն

Այն ժամերուն՝ երբ գտնուիս մասամբսիկ
 Նանկան եւ կամ անբո՛ւ կուտիս սրտարին
 Բոյ:

Այո՛, գիշեր մ'որք անկողնիս մէջ ննջէի,
 Այդ զըւարթնաց պարն իմ եռվոյ գայր դա-
 րաւէր,

Եւ այդ մահու բոյրն այնպէս գրաւաբերէր՝
 Ու նաւաղէի եւ զարթնուի ալ ի բնում ոչ.
 Եւ նրբեցակի իմ այն բունէն զայլա՛մ հա-
 մակ՝

Իրենց քեւով ձեւացնէին մի դազաղիկ,
 Կորում մեղմով զեհեղէին մարմինս անուռն,
 Եւ երգելով մեռելակայս տալն երկնաւոր՝
 Ամբառնային վե՛րն, հեռո՛ւն, մէջ երկրնիս,
 Իմ պատեցի կապուտիս ծոցն անգործաւէս.
 Հո՛ւն քաղաւիւլ ու ննջէի Բուն անխրոնով,
 Մինչեւ փոխուէր աշխարհ համայն յանկու-
 րան...:
 ԵՆՏԵՐՊԷ

ՈՐԲԸ

Որք մ'եմ ես, Տէ՛ր, զերդ դողոյն տեղեկի
 Ինկած իւր ոսկէն անցող եւ անբոյր,
 Մինչ իմ վերելք ժպտին կարճաբոյր
 Ամպեր՝ բայց բոցնիմ պիտի ես լընիկ:

Արժիւն ո՛չ մէկ շողն դիկէ կենսաւէս,
 Մարմինս կը մախ... հոգիս կը նուաղի.
 Աչքես կը հեղուն արցունք աղի,
 Եւ կեանքս տատանի հոգմէն զի՛ս ի զի՛ս:

Երբ ես ծաղկաւի դեռ մանուկ մ'էի
 Անմեղ, եւ աչքես զոյգ գոյր աշխարհներ
 Իրեկն կապոյս երկինք միայն Տէ՛ր,
 Եւ մօրս համբոյրով տակաւ մեծնայի,

Այո՛, այն աստն անոյց մօրս վերին
 Միակ սփոփաւն, միակ յոյսն եւ սէր
 Էի ես յասիս՝ արեւն ալ վերեւ
 Ինձով բուժէին եւ արիւնէին...

Եւ երբ իր յոյսեր կ'անկին ինձ հետ,
 Տեսի շուրջս... ուր ես մնացած եմ անո՛ւ...
 Ո՛ն, այն օրէն զիս լլբաւ ամէն ո՛ւ,
 Այն օրէն ըսի թէ « Որք » մ'եմ յաւէս:

ԳԻՈՐԴ ՄԱՀՍՈՒՄ

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ. ԻՐԱԿԱՆ
 ԳԵԱՆԷՐԻ ՆՈՒԱԳՆԵՐ. Բ. տղաբոսութեան
 Արժրուելի Տէր Գեորգ քահանայի եւ Սրբուհի
 Մայրապետի պատկերներով, Գին 2 զրուշ:

Անուրանալի է թէ մեր կրթական գոր-
 ծը « փոխանցման շրջան » մը կ'անցունէ.
 ծրագիր, գաղափար, ուսուցիչ՝ ամէնն ալ
 վարանոտ, տարտամ, չփոփ, կը հաւատանք
 թէ հեռու չէ այն օրն՝ ուր այս ամէնը պի-
 տի ստանայ վերջնական կազմավորը, բայց
 մինչեւ այդ օրը, պիտի շարունակէ՝ այս
 խառնաշփոթ վիճակը: Մօտ քսան տարի է,
 մեր մէջ ալ լուսեցաւ Մանկավարժութիւն
 բաժնի: Արդ՝ մօտ քսան տարիէն ի վեր, ու-
 զեցինք փոփոխութիւններ մայրունել մեր
 կրթական հնաւանդ գրութեան մէջ. շատ
 յեղեղեղեցաւ, խօսուեցաւ, եւ շատերս՝ ա-
 ռանց բուն « մանկավարժութիւն » կոչուած
 գիտութեան վրայ որոշ գաղափար ունենա-
 լու, սկսանք անծանօթը ձեռք բերելու ա-
 ճադարանք մը ցուցնել եւ գիտցածնիս ալ
 չփոփել, աղաւաղել, Լօկ անունը, գաղա-
 փարը մեր մտքին մէջ արձագանգելուն պէս
 կարծեցինք թէ գործադրութիւնն ալ մեր
 ձեռքն է եւ, շատ թեթեւօրէն, առանց ո՛ր
 է նախապաշարասութեան, առանց մանկա-
 վարժութեան հոգին ըմբռնելու, « բան մը »
 ընելու փափաքով վառուեցանք: Սակայն
 փափաքնիս իրագործելու համար բնաւ չը-
 րինք լուրջ ջանքեր եւ ձեռնարկներ: Տեղ
 տեղ, հազիւ քանի մը գաղափար, հետա-
 քըքրութեան համար, իրենց պարագայ ժա-
 մերուն սկսան կարդալ մանկավարժութեան
 վրայ խօսող եւրոպական գրքեր եւ հանգէս-
 ներ, եւ թեթեւ բացառութեամբ՝ անկապ,
 անյարիր, կցկտուր գաղափարներ քաղեցին:
 Մէկ խօսքով, անունը կայ՝ ինք չի կայ.
 եւ մեզմէ շատեր անորոշ ուղղութեան մը
 մէջ գաւազնալ՝ թէ եւ գիտենք թէ ծանօթ
 հին գրութիւնները անյարմար, յոռի եւ
 նոյն խիղճառակար են, եւ պէտք է փոխել
 յեղաշրջել, սակայն անոնց տեղ ի՞նչ դնել
 եւ ի՞նչպէս՝ այդ չենք գիտեր. եւ առ խար-
 խափ կը քաշենք, Յայտնի է թէ բնութիւ-
 նը ոտուռներ չընեն, ուրեմն այս խարխա-
 փումը, այս փոխանցման անստույգ շրջանը
 բնական էր որ պիտի ունենայինք մինչեւ
 որ լաւագոյն ուղղութիւնը գտնենք, ու-
 սուցիչներ պատրաստենք, լաւագոյն մէ-
 թոսներ իւրացնենք, մանկավարժական
 պահանջմանց համաձայն գաղափարներ ու-
 նենանք եւ որ ի կարգին:

Մինչեւ այդ երանելի թուականը ի՞նչ
 պէտք է ընել:

— Ինչ որ կրնանք, ինչ որ կարելի է:
 Գիտենք թէ մէկ օրուան, մէկ տար-
 ուան մէջ անհնար է այդ ահագին գործը
 հասցունել բաղձացեալ վիճակին, եւ ուսու-
 ցիչ գասը մէկ անգամին կերպարանափոխ
 ընել, կրնանք. սակայն, մեր արամադրելի
 ուժերով ճամբայ ելլել, ճիգեր ընել, կա-
 մայ կամայ տեղ բանալ մեր մտքին մէջ նո-
 րագոյն շրջանի լաւագոյն սկզբանց համար:
 Գոնէ՛ այսչափը մեր կարողութեան սահմա-
 նին մէջ է:

Այս ճիգերուն եւ աշխատութեանց մէջ
 ամէն ոք, մանաւանդ ամէն ուսուցիչ ունի
 կատարել իւր պարտականութեան բաժինն.
 Բնականաբար կարողագոյններուն՝ հմտա-
 գոյններուն կ'ընայ առաջին քարը դնել.
 Եւ նախ՝ գլխաւորն ու կարեւորն է
 պարբերական հրատարակութիւններով ու-
 սուցչաց տալ ծանօթութիւն մանկավարժա-

կան սկզբանց վրայ, զարթեցանել՝ ծաւա-
 լել անոնց մէջ զարգացման փափաք, ցրել
 քննել անոնց մտքէն աւանդամուրթեան
 արար:

Եթէ լրագրական էջերը նեղ կուգան
 մանկավարժական յօդուածներու եւ գէթ
 առայժմ՝ մանկավարժական նիւթոյ յատուկ
 թերթ մը ունենալ եւ անոր միջոցաւ դրա-
 ւոր գասեր եւ մրցումներ ընել կարելի չէ,
 ինչո՞ւ անհատական զոհողութեանց չլիմել.
 անկարելի է արգեօք գիտաճանաչելի կեր-
 պով մանկավարժական մատենից շարք մը
 հրատարակել եւ ցրուել՝ որով եւ ուսուցչա-
 կան մարմինը բարոյական կապով մը միաց-
 նել, ընդհանուր ու միօրինակ շաւղի մը
 մէջ դնել:

Ասոնք աղէ՛կ, պիտի աւարկէք, բայց
 այս տեսականէն գործնականին անցնելու
 համար դեռ կայ բաւական հեռուորու-
 թիւն: Ենթադրելով թէ. պիտի յաւելուք,
 վերոյիշեալ հրատարակելի նիւթեր պատ-
 րաստ ըլլան, ո՞չ պիտի հոգայ ծախքը:

— Այդ ծախքը հոգացուած է, անհոգ
 եղէք: Գերազատիւ անձնաւորութիւն մը
 ստանձնած է տղաբոսութեան ծախսն եւ
 յատկացուցած է 10 ոսկւոյ գումար մ'ալ
 իւր Մրցանակ այն մանկավարժական երկին
 որ յօրինուած ըլլայ ամենէն լաւ, խնամեալ՝
 ու մեր ուսուցչական դասուն օգտակար
 ըլլալու յարմարագոյն կերպով:

Հետեւաբար հրաւեր կը կարգանք մաս-
 նագիտաց՝ փութալ մասնակցիլ այս մրցման
 եւ այս հանրօգուտ գործին նախաձեռնարկն
 ըլլալու փառքը վայելել:

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

ՄԱՆԱՆԱՅ

1. ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. Գտնել աւարկայ մը զոր
 չինողը չ'ուզեր, գնողը անոր պէտք չ'ունի,
 եւ անոր պէտք ունեցողն ալ չգիտեր պէտք
 ունենալը: — Իսկապէս:

2. ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. Որ անուանէ զիս՝ խզէ
 զիս: — Լուրբբն:

3. ՊՏՈՒՂԻ ԿԱՄ ԳԻՆԻՈՅ ԱՐՃՏՆԵՐԸ
 ճերմակեղինաց վրայէն հանելու երկու մի-
 ջոց կայ:

Ա. Տաք միջոցաւ: Կաթը եփելու է եւ
 մէջը խոթելու է կտաւին արատաւորեալ
 մասը: Այս միջոցը ա՛յնքան աւելի լաւ կը
 յաջողի՝ որքան աւելի շուտ ի գործ դրուի,
 այսինքն արատ ըլլալէն վերջ շատ ժամանակ
 չանցնի:

Բ. Պաղ միջոցաւ: Երկու մաս Ասիս ֆլո-
 սիսով (քուզ բուհու) դնելու է 100 մաս
 ջուրի մէջ, եւ արտաները թրջելու է: Յետոյ
 պարզ ջուրով լուալու է:

4. ՄԻՋԱՏՆԵՐՈՒ ԽՍԹՈՒԱԾՔԻՆ ԴԻՄ
 ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԴԵՂ. Պրասը, խոնարհ պրասը
 կրնայ օգտակարապէս գործածուիլ միջատ-
 ներու, մեղաներու, միւռնիներու, մեղու-
 ներու խայթուածքին դէմ: Երբ ճերմակ մա-
 սը ձգուելով վերքին վրայ դրուի, ցաւը
 կ'աւելի եւ գրեթէ վայրկեանաբար կը խորէ:
 5. ԹՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ. Մէկ ձեռ-
 քիս մէջ զոյգ թուով եւ միւս ձեռքիս մէջ
 անգոյգ թուով գնտակ ունիմ. ո՞ր ձեռքիս
 մէջինը զոյգ թուով է: — Աջ ձեռքին մէջ
 գտնուածին թիւը բազմապատկել զոյգ

թիւնք կատարուին, և այդ մարմնաց հետ վերակացութիւն ընել գալոցաց:

Բ. Փոյթ տանիլ որր Պատրիարքարանէն հաստատեալ և կրթական նախարարութեան կողմանէ վաւերացեալ ուսումներէ զատ ուրիշ ու է ուսումն չ'աւանդուի:

Գ. Զընդունիլ կեդր. Ուսումնական Սորհրդէն վիպեալ շէջող այդ կամկին դաստիարակներ կամ դասատուներ, կամ սոցա օգնականներ:

Դ. Բնաւ գալոցներու մէջ չը մտցունել ու է է գիրք կամ տետրակ որ արտաքոյ են կեդր. Վարչութեան կողմանէ նշանակեալ դասագրոց ցուցակին, և ըստ պետական վերջին կարգադրութեան թոյլատրուած չեն:

Ե. Յանուն կրթական նախարարութեան ներկայացող քննչաց ու է հարց ու փորձերուն պատշաճապէս բացատրութիւն տալ:

Զ. Կայս. Կառավարութեան հաստատած օրինաց, վարժարանաց կանոնագրին ու Պատրիարքարանի հրամաններուն հակառակ ինչ որ պատահի գալոցին մէջ, անմիջապէս տեղեկագրել Պատրիարքին՝ կամ թաղական Սորհրդոյ հետ միարանութեամբ, կամ ի հարկին առանձին թղթով:

Է. Զերմ եւանդով աշխատիլ ի դարգացումն Աստուած պաշտութեան և բարեկրթութեան բոլոր աշակերտաց:

Այս հրամանագրոյ հետ յիշեալ Աւագերիցանց յղուած է նաեւ վերջերս Ազգ. Վարչութեան կողմանէ հաստատեալ նախնական կրթութեան կողմական Կանոնագրի մի մի օրինակ, անոր արամագրութեանց համակերպելու համար:

ՄԵՐ ՀՈՐԻԶՈՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

ՀՈՒՆԴԱՐ նախարարութիւնն, հակառակ Ծերակուտին բողոքանաց, յառաջ կը տանի իւր բարեկարգական ձեռնարկը. թէ՛ պէտ անագան՝ այլ վերջապէս այդ երկրն ալ աղքատին ժողովոյ քուէիւ կը նուիրագործէ՝ կրօնական դաստիարակեանց ազատութիւնը. բնական է որ այս առթիւ կաթողիկոսական հոգանողական թերթեր քննող տուեն ըզնախարարութիւնը, բայց առ տակաւ ամէն օք պիտի համակերպի կաւարուած իրողութեան:

Անգլիկ.Ս., ամէն ժամանակէ աւելի, ըզբաղած է ներքին խնդիրներով. Կլատթութեան կուսակցութիւնը տրամադիր կ'երեւի Անգլիկան եկեղեցին անջատելու պետութեանէն, այսինքն անոր վայելած առանձնաշնորհումները ջնջելու և իւրացուցած եկամուտներն՝ ազգային սեփականութիւն համարելով՝ ուրիշ հանրօգուտ նպատակաց դործածելու: Անգլիկան կղերին՝ մանաւանդ բարձրատիճան եկեղեցականաց՝ թուշակներն, որք կը վճարուին պետութեան գանձէն, ուրիշ աղքերու եկեղեցականաց թոշակներէն անհամեմատ աւելի են, ուստի անոնց տեւականութեան օգի ի բոլին կ'աշխատուի այժմ:

Նախընթաց շաբթու, ի Լոնտոն 8,000 անձանց ժողով մը տեղի ունեցաւ. բաղմաթիւ ատենախօսներ բացատրեցին թէ Անգլիկան եկեղեցւոյ աշխատաւորաց յատկաց-

եալ պետական եկամուտները լուսապէս դործածուած են ցարդ և պէտք է շարունակուին այնպէս, առանց որոյ եկեղեցին չկրնար իրեն պատշաճ ազդեցութիւնը պահել հոգեւոր, բնակեցոյն ու կրթական խնդրոց մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ներքին վիճակը միշտ դժուարութիւններէ բռնուած կը տեսնուի. նախարարութիւններ կը կազմուին այնպիսի տարերքներէ որոց համար խորին համազում գոյացած էր ի սկզբան թէ պիտի կրնան չէնքի շնորհքի բերել գործերու ուղղութիւնը, բայց նոյն խոյն այն պահուն որ այդ նախարարութիւնք առաւելքան երբէք հղօր դիրք ստացած կը համարուին, հրաժարիլ կ'ստիպուին: Ինչ որ նախորդ վարչապետ Պ. Բրիտի պատահեցաւ՝ երբ ու երեսօթաւորութեան մէջ ապահով մեծամասնութիւն մը կը վայելէր, նոյնը պատահեցաւ այս անգամ ալ ներկայ վարչապետ Պ. Ճիօլիդիի: Գերմանիոյ կայսեր Հոլմ կերթալն և երեակ նիգալակցութեան ի նպաստ կատարուած այնքան նպաստաւոր ցոյցերն օրուան նախարարութեան քաղաքականութեան իւր նուիրագործում կը մեկնուէին, բայց ահա Պ. Ճիօլիդի ևս կը հրաժարի. փոխտեւութեանց այս անակնկալ պատճառն որոնելու է երկրին տնտեսական եղիւլի և անհանդուրժելի կացութեան, ինչպէս նաև Իտալական աղքին առ Ֆրանսա ունեցած բնական համակրութեան, հակառակ երեակ նիգալակութեան ամրապինդ մնալուն: Ուսման թագաւորը վերջ տուաւ սակայն այս անգամու նախարարական խնդրոյն, վերստին ի պաշտօն կոչելով հրաժարեալները, ի բաց առեալ դատական ելեւմտից նախարարներն որոց ուրիշ անձեր յաջորդեցին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կատարուելու վրայ կըզդ երեսօթական ընտրութիւնք հակընդդէմ ազդեցութիւններէ ազատ չեն. մինչ Գերմանիոյ կառավարական թերթեր ժողովուրդը կը համոզեն թէ Ֆրանսա և Ռուսիա դաշնակցած՝ կը պատրաստուին Գերմանիոյ վրայ խուժել, Ֆրանսական նախարարութեան մի անդամն ալ պատեհ առիթ կը գտնէ տեսնախօսութեան մը մէջ յայտարարելու թէ Ֆրանսայի և Ռուսիոյ մէջ դաշնակցութիւն չկայ և թէ երկու ազգերուն փոխադարձ համակրութեամբ իրարու հետ կապուած լինելն ընդհանուր խաղաղութեան պահպանման գրաւական մ'է՝ տեսնելք թէ հանրային կարծիքը գէպ ի վիտուորական օրինագիծն ընդունելու առաջնորդող կամ տնոր գէմ գրգռող այս հակազդեցութեանց որո՞ւն պիտի մնայ վերջնական յաղթանակը:

Ա. Ա. ՍՈՒՐԻՆԵՍՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սկիւտարի Եէնի-Մահալէ թաղին հրկիւղումէն և վարժարանին այրելէն ի վեր, թաղին աղայք Սէլամնըղի Ս. Խաչի վարժարանը կ'երթային, և ասոր փոխարէն՝ Եէնի-Մահալէի Ս. Կարապետի թաղ. Խորհուրդը ամանական որոշեալ գումար մը կը վճարէր Ս. Խաչի թաղ. Խորհուրդին: Այժմ Ս. Կարապետի թաղ. Խորհուրդը ձեռնարկած է Ծաղկոց մը և Տարրական Նախակրթութեան մը հաստատել Պաղար Պաղարի կողմը, և առ այս ամանական 16 սահման ծախս մը յատկացուցած է: Տունը վարձուած է արդէն և գալոցը պիտի բացուի մայիսի 15 ին կամ յունիսի սկիզբը:

— Ի Զմիւռնիա ապրիլ 23 ին մեռեր է Սպարթալեան բարերար եղբարց մայր Տիկին Խակուհի, որ նախկին առաջնորդ Տ. Մ'նէքիսեղեկ Սրբազան Արքեպիսկոպոս Մուրաանցի յորդորանօք և միջոցաւ Ազգ. Հիւանդանոցին նուիրած էր իւր 1000 սահման արժողութեամբ մի տունն:

— Զմիւռնիոյ առաջնորդարանէն հրդեհ ծագեր է մայիս 5 ին. բարեբաղդարար՝ օգնութեան փութացող Հայ երիտասարդք յաջողեր են շուտով մարել կրակը: Առաջնորդարանն, ինչպէս և վարժարանն, ապահովագրուած չեն եղեր: Զմիւռնիայէն կը գրեն թէ, և թէ հրդեհը դիշեր ժամանակ պատահէր, Առաջնորդարանին ահագին չէնքն անշուշտ միմիւր պիտի դառնար:

— Նոր-Իւար լրագրոյ առաջարկութեան համաձայն, Կովկասի զանազան քաղաքաց մէջ հանգանակութեան ձեռնարկուած է՝ խաչատուր Արսլեանցի յիշատակին արձան կանգնեցնելու և նոր դրուածքները հրատարակելու նպատակաւ: Հետզհետէ հաւաքուած գումարները կը զրկուին Նոր-Իւարի խմբագրութեան և նուիրատուաց անուններն օրն օրին կը հրատարակուին: Ընդհանուր երախտագիտութեան արտայայտութեան մէջ՝ Քանաքեռ գիւղն եւս անմասն չէ ուղած մնալ և Նոր-Իւարի զրկած է 50 բուլի: Յայտնի է թէ Արսլեան Քանաքեռ գիւղը ծնած ու որնած է և նոյն գիւղի զարգացման ամէն կերպիւ աշխատած ու նոյաւորած է:

— Ինչպէս յայտնի է, Գաւառական Էնդհանուր ժողովը մինչեւ ցարդ երբ առաջնորդական ընտրութիւն կատարէին, Պատրիարքարանէն զրկուած ընտրելեաց ցուցակէն դուրս եկեղեցականներ ալ կ'ընտրէին՝ եթէ ուղէին: Խառն ժողովն իւր վերջին նստին մէջ որոշեց՝ յետ այսորիկ երբ առաջնորդական ընտրութեան հրահանգ տրուի գաւառի մը՝ ծանուցանել միանգամայն որ ընտրելեաց ցանկին մէջ նշանակուած անունաց վրայ միայն ընտրութիւն կատարեն, զի այն եկեղեցականք՝ որոց անունները նշանակուած են ցուցակին մէջ՝ պարտաւորուած պիտի լինին ստանձնելու իրենց յանձնուած պաշտօնը. իսկ երբ այդ ցանկէն դուրս ընտրութիւն մը կատարեն, պէտք է որ կանխաւ ստացած լինին ընտրեալ եկեղեցականին հաւանութիւնը:

— 1892 տարւոյ մարտի սկիզբէն մինչեւ դեկտեմբերի վերջ, մայրաքաղաքիս ու արուարձանաց ազգայնօց մէջ պատահած են երկու սեռէ 1018 ծնունդներ և 930 մահեր, ըստ պաշտօնական

վիճակագրութեան: Մահերու թուոյն մէջ կան նաեւ, կըսուի, պանդուխտ զաւառացիներ:

— Կոր-Կարի մէջ կը կարդանք: «Մաս-կուայի Լազարեան ճեմարանի արեւելեան լեզուների Պրոֆէսէօր Հանգուցեալ Մկրտիչ Էմինը 10,000 բուրլի էր կտակել, որպէս զի ճեմարանի արեւելեան լեզուների բաժնի մէջ մի առանձին դըրամագլուխ կազմուի՝ որի տոկոսներով հրատարակուին Հայոց վարքի, բարքի, սովորութիւնների, կենցաղավարութեան և հազուատների վերաբերեալ գրքեր: Լուսաւորութեան միջնադարի առաջագրութեան համաձայն, Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն բարեհաճել է հաստատել:»

— Գաւնիկ էֆ. Ֆրնտրդլեան Եէնի-Գարուի Ս. Սաւաքեղոյ վարժարանի 15ի չափ աղքատիկ սանուց մէկ մէկ ձեռք նորոգ հազուատի շինութեան համար նուիրած է 40 կանգուն ընտիր բրդեղէն և 46 հատ ալ նոր գտակ, 30 ախան զրուշէն 480 զրուշ կարողէքի ծախքն ինքը վճարելով: Հանդերձավաճառ Յակոբեան կարապետ էֆ. ևս ձեռք մը հազուատ նուիրած է, որուն կարողէքի ծախքը հոգացած է Ֆրնտրդլեան էֆէնտի: Նոյնպէս 17 զրդ սգարբին նուիրած է Գեորգ էֆ. Թօփալեան, 340 զրուշի արծաղութեամբ:

— Աղթամարայ Կաթողիկոս Տ. Խաչատուր Սրբազան Վան գնացեր է՝ ինչ ինչ խնդրոց վրայ տեսակցելու համար նահանգին վսեմ. կուսակալին հետ:

— Աղգ. Պատրիարքարանը՝ Կարնոյ Առաջնորդ ին կողմանէ եկած գրութեանց վրայ՝ կայս. կառավարութեան գլխաւորութիւնն հայցած էր ասկից առաջ, նոյն նահանգին կարօտ ժողովրդեան համար որ արմատաց թանկութեան պատճառաւ ապրուստի դժուարութեանց մատնուած էր: Արդարութեան գործոց պաշտօնատեսէն ծանուցում է այժմ Աղգ. Պատրիարքարանին իմէ, չնորհիւ Վհհ. Սուլթանին՝ ժողովրդեան պէտքերը հոգայտ: Համար հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուած ու գործադրուած, և միանգամայն հարկ եղած հրամանները տրուած են Կարնոյ կառավարութեան:

— Մարտիկի զի Թագ. Սրբազան զամրապետութեան Զոյնեան Կլիտ, Քիւրքճիլիանլեան Կարապետ, Արեւանաքեան Գրիգոր, Գրիգորեան Մարտիկ և Մաճառեան Սարգիս էֆէնտիք:

Մաքրիգիւզին առնուած նամակներէ կը տեղեկանամք թէ, սոյն բնորութեան մէջ կարգ մականանութիւններ գործուած լինելով, մաս մը գիւղացիք բողոքած են Պատրիարքարանի, յայտարարելով միանգամայն թէ իրենք որ և է առարկութիւն չունին ընտրեալ մեծարքոյ ազգայնոց անձնական արժանեաց դէմ, այլ իրենց յարուցած խնդիրը լոկ օրինաւորութեան խնդիր լինելով՝ պիտի բողոքէին նաեւ, եթէ նոյն լոկ իրենց ընտրեալաց կողմը լինէր յաջողութիւնն:

Նամակագիր մը կը ցաւի մինչեւ իսկ որ, կարգ մը անձանց ծանր գեղձումներուն պատճառաւ՝ զուր տեղը հասարակոց խօսակցութեան առարկայ դարձած են ընտրելոց անուններն, որոնք անշուշտ նոյնպէս վիրաւորուած պիտի լինին այդ գեղձումները գործողներուն դէմ, և խիստ հաւանականաբար հրաժարին ալ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արգարուքեան գործոց նախարարութիւնը ծանուցած է ամէն կողմ, որ անվայել լեզու գործածած լինելու յանցանք բանտարկուած անձանց նկատմամբ հարկ եղած օրինական քննութիւնը ամենայն կանոնաւորութեամբ կատարուելով, տեղեկագիրք անյատաղ զրկուին նոյն նախարարութեան, որովհետեւ այդ կարգի ամբաստանեալ՝ առանց քննութեան՝ տարիներով բանտարկուած կը մնան: Նոյնպէս հրամայած է տեղեկագրել անուններն այն անձանց, որք նոյն յանցանքը բերդագելութեան դատապարտուած և սակայն ինքզինքնին ուղղած են, զի յայտնի է թէ այդ կարգի անձինք՝ երբ պէտք եղածին չափ պայմանաւորաբար բերդագել մնալէ յետոյ՝ ուղղուին, ազատ կ'արձակուին:

— Նրուսաղէմէն «Արեւելք» ի հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, այս տարի Զատիկի առթիւ Երուսաղէմ այցելեր են 1200 Հայ ուխտաւորք, 3500-4000 Ռուս, 1100 Յոյն, 500 Լատին և 300 Պալտի: Իսկ լոկ զրօսաշրջիկ՝ 2000 ի մօտ Երուսաղէմ: Զատիկէն յետոյ՝ բոլոր քրիստոնեայ ուխտաւորք և զրօսաշրջիկները հեռացեր և անոնց յաջորդեր են Իսլամ ուխտաւորք, որք մեծ թուով ուխտի գացեր են Ինչպի-Մուսա: Այս Իսլամ ուխտաւորաց ցրուելէն յետոյ՝ երեւցեր են Փրանսական ուխտաւորք, մէկ մասը տարիլ 22 ին և միւս մասը 25 ին: Այս վերջինք, թուով 730, իրենց նոր հիւրանոցը համախառնելով, եկեղեցական երգեցողութեամբ Ս. Յարութեան տաճարը գնացեր են՝ Յօսպէի գոնէն անցնելով: Իրենց ընկերացեր են շատ մը օտարազգի Հռոմէական վարդապետներ և եպիսկոպոսներ (Հայ, Յոյն, Ասորի, Մարոնի և Քիլանի), որոնք կրօնական համաժողովին առթիւ հետզհետէ հոն եկած ինչ, Ապրիլ 23 ին Յօսպէ հասեր է կարգինալ Լանժէնիէօ, իսկ 25 ին նոյնպէս Յօսպէ հասեր է Փրանսական նաւատորմին մէկ շտաբան, որոյ սպայներէն 150 ը հետեւեալ օրը Երուսաղէմ ելեր են: Նոյնպէս մայիս 1 ին յատուկ կառավարութեամբ հոն հասեր է վերայիշեալ կարգինալը և մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուել է: Կարգինալին պաշտօնն է Լատին կրօնականաց համաժողովի գումարումն: Առաջին անգամըն է որ, կըսէ նամակագիրը, կարգինալ մը Երուսաղէմ կուգայ և զանազան ազգաց եպիսկոպոսներ այսքան թուով կը համախառնուին հոն:

— Շոգեաւոժ թրամվէյ մը Շիշլիանէ պահանջուցէն մինչև Արուեստահանդիտին տեղը հաստատուելու համար՝ 99 տարի պայմանաւորաբար մեծաշնորհ խնդրած է վաճառական Շիշլիթճեան Յակոբ էֆէնտի:

— Պեհական Խոնուրդն օրոշած է որ երբ բժշկական վարժարանի քաղաքային ճիւղ-

ղին մէջ ուսանող բժիշկ մը չուղէ ստանձնել գաւառաց մէջ քաղաքային բժիշկի պաշտօնը, վկայականը ձեռքէն առնուի, իրեն վարժարանի ծախք իւրաքանչիւր տարւոյ համար ալ 10 ախան օսկի առնուի իրմէ և և մայրաքաղաքիս մէջ պաշտօնի չկոչուի: Այս օրոշում մատուցուած է Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին:

— Պրուսայի Երկրագործական վարժարանը պիտի ընդարձակուի 60 աշակերտ պարունակելու չափ: Պիտի ծախսուի 3000 օսկի:

— Գոնուքեամբ կը լսենք թէ Օսմ. լեզուի ուսուցիչներէն Կարապետեան Պետրոս էֆէնտի՝ Պետական Խորհրդոյ Նախագահ տեսնի քարտուղարաց Դիւանի անդամ անուանուել է:

— Սեբասիոյ նահանգին կեդրոնին համար կայս. Իրաւէ մը հրամայած է ստիկանապետ մը և պէտք եղածին չափ ստիկաններ կարգել: Այդ պաշտօնին կոչուած է Սամաթիոյ նախկին ոստիկանապետ Նուրի էֆէնտի:

— Թըքսաւաղան օրինաց 43րդ յօդուածին տեղ հետեւեալ յօդուածը սահմանուած է, որ վաւերացած է կայս. Իրաւով.

«Աւանդներն երկու տեսակ են, ապահովագրուած և չապահովագրուած: Թըքսաւորական վարչութիւնն յանձն պիտի առնու զայնս զրկել զանազան պայմաններով: Ապահովագրեալ աւանդներն՝ ինչ պատճառաւ ալ որ լինի, եթէ կորուստի կամ վնասուի, թղթատարական վարչութիւնը փոխարժէքը պիտի հատուցանէ, 45 օր պայմանաւորաբար մուրհակ մը տալով: Չապահովագրուած աւանդներն՝ եթէ 32րդ յօդուածին մէջ նշանակեալ պատճառներէ մին գոյութիւն չունենալով վնասուի կամ կորսուի, յայնժամ թղթատարական վարչութիւնը անոր փոխարժէքը 91 օր պայմանաւորաբար պիտի հատուցանէ: 26 Շէփլալ 1310, — 1 մայիս 1309:»

ԼՈՒԾՈՒՄՆ

Ծաղիկի 17րդ թուով տաւջարկեալ խնդրոյն լուծումն է հետեւեալը.

Դրացիէն ուղտ մը փոխ առնելով և 17 ուղտերուն վրայ աւելցնելով, կ'ըլլայ 18 ուղտ:

Ա. ը կ'առնէ կէսը, որ է	9 ուղտ
Բ. ը » երրորդ մասը որ է	6 »
Գ. ը » իններորդ մասը որ է	2 »
	17 ուղտ

Փոխ առնուած մէկ ուղտը կը վերադարձնենք դրացիին:

Առաջին ճիշդ լուծողն եղաւ Սամաթիոյ Ս. Սահակեան վարժարանի ուսանողներէն Պ. Միհրան Գ. Զիթճեան, որ խոստացեալ միամեսայ Ծաղիկը կը նուիրէ Սահակեան Սանուց ընկերութեան:

Ծիշդ լուծեցին նաև Տիարք Մարտիրոս Որայճեան, Հ. Յ. Մ., Ա. Սիմոնեան և Մաղնիսայէն Գեղամ Կ. Ունճեան:

Ա. Բ. Ժ. Է. Ք. Դ. Բ. Ա. Մ. Ո. Ե.			
Գում: իրան 100 զըշ էն			
Մէճիտիէ	107 31	Բաւադի թոյ	90 20
Քաւառք մէճիտ	107	Նաթուլէն	87 30
Մանր մէճիտ	103	Գրիմից	51 18
Մէթալէք	96 30	Անգղ. իրա	110 11
Մանէթ թղթագրում 8 66			
Գոնուրիտէ	23 31	Բուս. Երկ.	89 1/2
Թահվիլ. Օսմ.		Թաւաղիյէ	

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ
ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՄԷՐԵԱՆ
Էսկի-Ջապթի փողոց, բիւ 61